

7. Astralis Group. *Linkedin*. URL: <https://www.linkedin.com/company/astralisgroup/people/?keywords=media> (дата звернення 09.02.2021).

8. NAVI Стафф, URL: <https://navi.gg/navi/staff/> (дата звернення 09.02.2021).

9. Virtus.pro. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/virtuspro> (дата звернення 09.02.2021).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-042-1-38>

АКТУАЛЬНІСТЬ ТА СКЛАДНІСТЬ ЖАНРУ РОЗСЛІДУВАННЯ

Плукчи Л. В.

асистент кафедри журналістики

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Журналістські розслідування висвітлюють правопорушення, зловживання на державних посадах, допомагають громадянам країни контролювати владу. Вони мають на меті дослідити закриту та приховану, але важливу для суспільства інформацію. І цей жанр буде актуальним завжди, незалежно від політичної ситуації в країні. Складність полягає в тому, що накопичення та аналіз фактів, зачіпок та доказів може зайняти від декількох місяців до декількох років. Люди – найголовніше джерело майже в будь-якій історії, але також важливою частиною журналістського розслідування є вміння знаходити документи, які допомагають розповісти цю історію. Буває так, що журналіст знає, що він на вірному шляху, а доказів в нього недостатньо. Тому дуже важливими є перші кроки в розслідуванні. Геннінг Носке в своїй книзі «Журналістика: що треба знати та вміти» дає такі поради для вдалого початку [4, с. 312].

Треба зазначити, що телевізійні розслідування є більш популярними, ніж розслідування у друкованих медіа. Це відбувається тому, що телемовлення дозволяє залучити більше методів впливу. Воно дозволяє не тільки описувати, а й наочно демонструвати, залучати невербальну складову. Також на сприйняття відеоконтенту від глядача потрібно значно менше зусиль, а це безпосередньо впливає на кількість охопленої аудиторії. Навіть якщо людині не зрозуміло щось в вашому

пояснені, або просто стало нудно, то він ще може додивитися до кінця програми. Але при цих же факторах він точно не продовжить читати друкований матеріал. «Телебачення комплексно використовує найбільше рівнів впливу на аудиторію. Працюючи над сюжетом і оприлюднюючи його в ефірі, розслідувач використовує вербальний, звуковий і особливий візуальний (відео) способи відображення дійсності. Натомість специфікою роботи інвестигейтора у друкованому ЗМІ є вплив за допомогою лише вдало написаного тексту з використанням фотоілюстрацій, графічних зображень, тобто поєднанням вербальних та графічних компонентів. У арсеналі розслідувача-газетяра вибір шрифту, наявність ілюстрацій, використання кольору, розташування матеріалів. Успіх публікації у пресі однаково залежить від майстерності автора як на етапі збору інформації, так і при написанні тексту журналістського розслідування. Для успішної реалізації задуму в матеріалі розслідувач часто використовує широкий спектр стилістичних прийомів, літературно-публіцистичних засобів. Безпосередня мета – описати проблему настільки вичерпно і доступно, щоб зацікавити широке коло реципієнтів» [2, с. 55].

За книгою Геннінга Носке ми повинні звернути увагу щонайменше на сім наступних питань:

- 1) Як формулюється тема, яка робоча назва?
- 2) Що для цього треба відшукати?
- 3) Скільки в нас часу?
- 4) Ми самі працюємо над темою?
- 5) Хто ще нею займається?
- 6) Яку інформацію ми вже маємо, яку ще треба роздобути?
- 7) Як тема має бути реалізована в ідеалі, скільки нам потрібно місяця, яку техніку застосувати?

Наступним кроком є визначитись, як більш доцільно в конкретних обставинах організувати пошук. Використовувати несистематичний чи систематичний пошук. Несистематичний пошук не є непрофесійним, просто робота починається не з початку, а з найбільш цікавого місця. «Коли говорять про несистематичність, мають на увазі виявлення чогось, що спочатку взагалі не шукав. Ймовірно існує чимало сильних історій, які виникли саме у такий спосіб. Тут необхідні такі ключові кваліфікативні властивості: пристрасність, захопленість, радість від відкриттів та викриттів. Як вже згадувалося, все це не можна записати до списку, за яким здійснюється перевірка, а потім за ним відпрацьовувати» [4, с. 312].

Антоніо Регаладо, науковий кореспондент журналу *Wall Street Journal*, пише: «Журналістське розслідування далеко не завжди має на

увазі розкриття корупційних змов або проходження за грошима. Навіть в науковому середовищі часто однією наукою справа не обмежується. В теорії все наукові теорії повинні ґрунтуватися на даних, але на практиці на науку можуть сильно впливати інші фактори. Наприклад, еґоїзм або фінансова зацікавленість дослідників. Також може розкритися суперечливість даних [1, с. 131]. Іноді досить простих питань, що б зрозуміти, де дані неоднозначні або представлені не в повній мірі. Інша багата тема для журналістських розслідувань в області науки – досліди, наукові експерименти, де беруть участь добровольці: наприклад, випробування нових методів лікування. Люди – найголовніше джерело майже в будь-якій історії, але також важливою частиною журналістського розслідування буде вміння знаходити документи, які допомагають розповісти цю історію.

Коли журналісти починають займатися журналістськими розслідуваннями, то не тільки в професійній сфері, а й в особистому житті відбувається деяка деформація. Журналістика – це стиль життя, а розвідувальна тим паче. Роман Анін – спеціальний кореспондент відділу розслідувань «Нової газети» зазначає: «по-перше, ми стаємо цинічними, а по-друге, ми переймаємо лексику людей, з якими спілкуємося. Це, до речі, властиво не тільки журналістам-розслідувачам. Часто журналістові, щоб викликати довіру, доводиться мімікрувати під своїх героїв. Це відомий психологічний прийом «задзеркалля». Коли ви, розмовляючи з героєм, намагаєтеся повторювати його манеру спілкування. Якщо ви хочете привернути до себе людину, це відбувається завжди підсвідомо. Якщо ваш співрозмовник каже тихо, то ви навряд чи будете, якщо захочете з ним налагодити діалог, говорити голосно. Ви понизите свій голос до його рівня децибел, щоб у вас вийшла дискусія. Ми переймаємо лексику кримінальних авторитетів і спецслужб, тому що ми з ними проводимо якусь кількість часу. Професія насправді психологічно вимотує, і тому багатьом журналістам доводиться несолодко» [5].

Фолькер Лілієнталь, професор Гамбурзького університету, який сам довгий час займався журналістикою розслідувань, дає влучні поради щодо представлення готового матеріалу публіці. «Виберіть найцікавіші аспекти: Що там нового і несподіваного? Що несе в собі конфліктний потенціал? Що є особливо розумним? А може обурливим? Що є строкатим? Що може бути «родзинками» сюжету цієї історії? На другому етапі оберіть підходящу форму викладу. Найкраще подавати результати розслідування у детальному звіті, збагаченому інформаційною графікою, аргументами за і проти, невеликим інтерв'ю або повідомленням. Коли йдеться про критичний матеріал, який ви,

можливо, публікуєте вперше, можна порадити сюжет або досє. Нарис також може бути одним з можливих форматів. Третій крок-створення каркасу «історії». Тут йдеться про те, щоб зосередитися на найважливішому, відібрати суттєве та відсіяти зайвий матеріал; розпізнати головний меседж, ідентифікувати найважливіші підтверджуючі матеріали і людські характери, відібрати найсильніші сцени. На цьому етапі необхідно знайти баланс між складністю змісту та його зрозумілістю для читача: яка інформація є зайвою для читача? Які деталі є абсолютно необхідними для розуміння матеріалу?» [3]. Для багатьох журналістів найскладнішим є не пошук самої інформації, не інтерпретація її, а саме початок роботи над статтею. Фолькнер Лілієнталь в своїй книзі дає декілька варіантів початку матеріалу: «у підзаголовку ви подаєте квінтесенцію свого розслідування, узагальнюєте нову інформацію. Підзаголовок може бути також «вітриною» статті, яка показує читачеві подібно до меню, що на нього чекає. Ваш підзаголовок повинен бути міцним, повинен відразу пробуджувати інтерес завдяки, наприклад, створенню контрасту з тим, що читачі досі вважали, вірили і знали.

Дуже важливо чітко вказувати на суперечності, навіть підкреслювати їх, ніколи їх не згладжувати. Але не треба зображати їх більшими, ніж вони є насправді, якщо це не впливає з матеріалу. Структурування означає також, що треба чітко показати переплетіння відносин у вашій темі, висвітлити розстановку інтересів, показувати людей як полюси сил. Структура аргументації може стати червоною ниткою вашої історії!» [3, с. 135.]

Отже, журналістське розслідування – надзвичайно складний жанр. І щоб воно вийшло, треба справді наполегливо працювати. Треба горіти, завжди бути на поготові, та навіть у вільний час продовжувати пошуки. Робота журналіста-розслідувача передбачає, будучи максимально неупередженим, зібрати матеріал та дійти до правди. Журналіст не може ігнорувати інформацію тільки з тієї причини, що вона не підходить під його вже сформовану концепцію, не збігається з очікуваним результатом. Завершене розслідування повинно бути ретельно перевірене. Це стосується не тільки перевірки власних доказів та аргументів, а й усіх компонентів майбутнього матеріалу, можливо якась інформація вже не актуальна та спростована. Найважливіше на наш погляд: журналіст повинен дотримуватись усіх етичних та правових норм як під час пошуку, так і під час викладення матеріалу.

Література:

1. Блюм Дебора. Полевое руководство для научных журналистов/ Под ред. Деборы Блюм, Мэри Кнудсон, Робин Маранц Хениг; Пер. с англ. – М: Альпина нон – фикшн, 2018. – С. 131-139
2. Боженя Кецмур. Специфіка журналістського розслідування у друкованих СМІ.-Львів: Вісник Львівського університету, 2016. – С. 55–60.
3. Лілієнталь Фолькер. Розслідування. Пер. з нім. В. Климченко. Київ: Центр вільної преси, 2016. –135 с.
4. Носке Геннінг. Журналістика: що треба знати та вміти / Книжка для читання та підручник. Київ: Центр вільної преси, 2017. С. 311-313.
5. Роман Анин: «Расследование – это такой хирургический жанр» [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://jmlst.ru/roman-anin>. – Назва з екрана.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-042-1-39>

ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС У КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЖУРНАЛІСТИКИ

Пристапенко Т. О.

*кандидат історичних наук, професор,
завідувач кафедри періодичної преси*

Євдокименко І. М.

*асистент кафедри історії журналістики
Інститут журналістики Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Світові тенденції розвитку журналістики в сучасних умовах позначаються кількома чинниками. Серед них необхідно виділити: взаємодію та взаємозв'язки медіа з владними інститутами, на які впливають політичні, економічні, технологічні вектори розвитку суспільства; вплив медіасфери на аудиторію; безпосередня практичні діяльність журналістів, в основу якої мають бути покладені принципи саморегуляції фаху та відповідні професійні стандарти.